

България в Еврозоната – възможности и предизвикателства

доц. д-р Пламен Орешарски

Преди повече от век и половина – в далечната 1865 година Франция инициира **Латинския валутен съюз** (*The Latin Monetary Union*) за да направи възможен свободния обмен на монети, да насърчи търговията между страните-участнички и дори да постигне обща монетна система. Този опит за валутна интеграция може да се разглежда като първообраз на настоящата Еврозона, колкото и да се оспорва тази теза.¹ Процесът е далеч по-лесен за времето си, поради широко използвания биметален монетарен стандарт.

Идеята е завладяваща и около десетина европейски страни се присъединяват. Непосредствено след Освобождението България също се кандидатира. Молбата ни е отклонена с аргументи за слабост на икономиката и публичните ни финанси, както и високи нива на корупция.²

Припомних си този факт през 2007 година – първата от членството ни в ЕС. Като финансов министър имах срещи с тогавашния шеф на Еврогрупата – Жан Клод Юнкер, на която той изложи няколко аргумента за отлагане на присъединяването на нашата страна към ERM-II, които в поразителна степен повтаряха познатите от преди повече от век тези. Разбира се, облечени в по-модерна фразеология. Въпреки че по това време нашите публични финанси можеха да се посочат за пример на всички членове на Еврозоната с поредицата от бюджетни излишъци и ниското ниво на суверенен дълг, както и с достигнатите рекордни, в глобален аспект, нива на преки чуждестранни инвестиции.

Да се върнем отново в историята – какво става в края на по-миналия, 19-ти век? Тогава не ставаме членове на Латинския валутен съюз, но приемаме неговите правила и ги изпълняваме последователно. Една практика, която ни е позната и в нашата по-нова история. В края на миналия век, 20-ти век, след протеклата

---

¹ Виж: Nicolas Barbaroux, *The Latin Monetary Union Experience (1865–1926): French Views on Monetary Union and Lending of Last Resort in Retrospect*, October 2022, *Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte / Economic History Yearbook* 63(2): 411-412

² Виж: Nikolay Nenovsky, Souleymane Ndao et Jacques Marie Vaslin, *The Latin Monetary Union and the Balkans*, 2017 p.10, <https://doi.org/10.4000/regulation.12503>

мащабна монетарна и финансова криза нашата страна не стана член на Еврозоната, но прие едностранно да спазва нейните правила под формата на смяна на монетарния режим с Валутен борд с резервна валута – еврото. Правим го и досега.

Днес, след повече от четвърт век и неколkokратни отлагания по неznайни причини, страната ни е на прага на пълноценното присъединяване към Еврозоната и въвеждане на единната европейска валута. Тази нова позитивна стъпка към пълноценна интеграция в европейската общност открива широки възможности за социално-икономически напредък след повече от десетилетие на застой.

Ще се въздържа от преповторения на ключовите преимущества от предстоящото ни членство, за да спестя време, като запазя готовност за коментари по време на дискусиите. Ще пропусна и изразените в последно време страхове и резерви по същите причини. Вместо това, ще добавя още няколко по-лаконични съображения и ще спомена пример от новата ни история:

1. За крайните песимисти по отношение на еврото ще повтoря, че ние го приехме неформално още през 1997 година, когато въведохме Валутния борд и установихме за резервна валута германската марка, респ. еврото. Тогава и в следващите няколко години икономиката ни преживя шока от фиксирането на валутния курс, наред с шокове от друг характер по онова време. Поради това преобладаваща част от излаганите днес негативи и рискове не са съобразени с този факт. Те са насочени към икономики, чиито обменен курс плава свободно.

2. За еуфоричните привържаници на еврото ще отбележа, че колективната валута облагодетелства силните и конкурентоспособни икономики, а нашата не е сред тях. Еврозоната обединява страни с различна степен на икономическо развитие и стои твърде отдалечено от критериите на Теорията за оптималната валутна зона.³ Свидетелство за това са развилите се диспропорции в Еврозоната в последните две десетилетия. Те убедително опровергават тезата

---

³ Kurt A. Hafner, Jennifer Jager, The Optimum Currency Area Theory and the EMU, *Intereconomics* / Volume 48, 2013 · Number 5 · pp. 315–322

за ендогенност на горните критерии⁴, според които щом една по-слаба икономически страна стане член на валутен съюз, тя автоматично ще се движи към конвергенция, т.е. има повече шансове да изпълни критериите за членство вътре в зоната, а не отвън нея.. В Еврозоната не стана така, а точно обратно. Ще допълня, че приемането на Еврото не ни прави автоматично по-богати, каквито тези бяха лансирани в опит да се неутрализират песимистичните нагласи. Еврото ни предоставя възможности да станем такива, ако съумеем да се възползваме! От нас зависи дали го искаме !

3. За самоцелните и технически критици ще се позова на извършената в края на миналия век деноминация на българския лев , сред чиито инициатори и организатори бях и аз. Тогава всички навявани страхове и съмнения се пропукаха и разсеяха, не на последно място и заради извършената отлична подготвителна работа. Да се надяваме, че и сега ще стане така, въпреки че някои негативни сигнали вече са налице. За пример, централните власти допуснаха да се спекулира дори с резервната валута, която по правилата на функциониране на Валутни бордове трябва да бъде твърдо фиксирана и в търговията на дребно.

4. За всички рационално мислещи по темата ще се позова отново на Теорията за оптималната валутна зона. Тя ни подсказва, че страна, която се лишава от парична политика, трябва да компенсира с по-висока конкурентноспособност.⁵ Така направиха властите в Германия в началото на века в отговор на раздялата с германската марка. Те разработиха план за подобряване на условията за бизнес и дълги години след това жънаха плодовете на своята прозорливост като реализираха огромни положителни търговски салда. Такава би следвало да бъде и нашата реакция - разработване и прилагане на мерки и политики за подобряване на конкурентната способност на нашата икономика – истинския отговор на предизвикателствата и рисковете, които се коментират в последно време. У нас обаче подобни активности дори не се

---

⁴ Mr. Jeffrey A. Frankel, The Endogeneity of the Optimum Currency Area Criteria, 17 Jun 1997

⁵ R.E. Baldwin, C. Wyplosz: The economics of European integration, 2nd ed., London 2006, McGraw-Hill Education.

дискутират, с което рискуваме за пореден път да затънем в безплодно задоволство.

5. За всички, които прогнозираат разпадане на ЕС, респ. Еврозоната ще изразя мнение, че защитната реакция при настъпване на един или друг неблагоприятен сценарии не трябва да бъде бездействието, а наличието на резервни планове за действие.

В обобщение, какво все пак ни учи историята, как завършва амбициозния опит за създаване на разновидност на монетарна интеграция - Латинския валутен съюз ? Същият се разпада в 1927 година в резултат на политическата нестабилност около и след Световната война, колебанията на съотношението на златото и среброто и по-широкото използване на банкнотите.

Днес няма злато и сребро като монетарен инструмент, макар светът отново да вижда в тях средство за съхраняване на богатството. Има обаче и политическа нестабилност и войни и навлизане на дигитални валути. Укрепването на еврото обаче е важна задача пред всички страни-членки и се надявам те да разбират това. Ако настоящата ситуация с еврото не изглежда добра, то без него би се влошила допълнително.

Да се надяваме, че историята не винаги се повтаря, поне не в същия формат.

София,

Октомври 2025 г